

ROOKVRIJE GENERATIE

Ga ook aan de slag met rookvrij!

Tekst: **Sandra van Maanen**

Roken moet stoppen. En hoe normaal is het eigenlijk, dat kinderen met tabak in aanraking komen? Niet dus. De eind 2015 gelanceerde beweging Op weg naar een Rookvrije Generatie roept gemeenten op: maak een plan van aanpak waardoor roken op speelplaatsen, sportaccommodaties en scholen definitief ten einde komt. Locaties die niet bij toeval zijn gekozen: kinderen moeten rookvrij kunnen opgroeien, op plekken waar zij een groot deel van hun tijd besteden moet de sigaret uit het zicht van kinderen.

De sportvereniging is een belangrijke omgeving voor opgroeiende kinderen. Mara van Dooremaal, projectleider rookvrije sport van de Hartstichting, startte met de opdracht om rookvrije buitensportaccommodaties voor de jeugd te realiseren. “Voor locaties voor binnensport is sinds 2008 al regelgeving van kracht. Maar bij voetbalverenigingen, hockeyclubs en op heel veel andere buitensportlocaties werd nog volop gerookt”, vertelt ze.

De missie heeft effect, nam zelfs een hoge vlucht. Inmiddels gelden op meer dan 650 buitensportlocaties afspraken over roken. “De locaties zijn gedeeltelijk of zelfs geheel rookvrij. Bij gedeeltelijk moet je denken aan rookvrij tijdens trainingen of wedstrijden van jeugdteams. Of rookvrij met uitzondering van een speciale rookplek uit het zicht. Voor het overgrote deel van de meewerkende sportverenigingen geldt dat ze streven naar een uiteindelijk geheel rookvrije accommodatie.”

Medewerking van gemeenten bij het rookvrij maken van sportaccommodaties is van groot gewicht. “Gemeenten hebben namelijk goede relaties met de sportverenigingen, er liggen voldoende lijntjes. Sommige gemeenten nemen het voortouw, zij ontwikkelden beleid. Vaak is rookvrije sport daar onderdeel van een veel bredere aanpak die moet leiden tot een Rookvrije Generatie. In andere gemeenten, zoals in Hellendoorn, werd bottom-up gewerkt. Daar namen sportverenigingen het initiatief om met het traject aan de slag te gaan, waarna vervolgens de gemeente een plan van aanpak opstelde.”

Nijmegen ontwikkelde een beleidsmatig stappenplan, vooral niet te ingewikkeld,

maar direct toepasbaar. “Met leuke initiatieven waardoor verenigingen meteen worden meegenomen, waarmee enthousiasme groeit. Er is een kick-off geweest tijdens een wedstrijd van NEC. Inmiddels is er in Nijmegen een kopgroep van ruim twintig clubs die aan de slag willen voor een Rookvrije Generatie”, vertelt Van Dooremaal.

Rookvrije sport in Nijmegen

“Meer dan de helft van de Nijmeegse jeugd is actief bij een sportvereniging en brengt daar een deel van de tijd door. We kregen steeds vaker klachten van ouders over rokende supporters, tijdens trainingen en ook vaak langs de lijn. Zo begon het thema steeds meer te leven. We vonden zelf dat het niet kan, dat uitgerekend in een gezonde sportomgeving kinderen in de verleiding worden gebracht om ook te gaan roken. Of met nadelige gezondheidseffecten die het inademen van rook met zich meebrengen worden geconfronteerd”, zegt Justin Ingelse, adviseur Vastgoed, Sport en Accommodaties van de gemeente Nijmegen.

Nijmegen nam, om roken in een sportieve omgeving te ontmoedigen, maatregelen. Dat gebeurt in samenwerking met bijvoorbeeld NEC. Ingelse: “We faciliteren verenigingen daarbij met een stappenplan, campagnemateriaal en via de in onze gemeente bestaande subsidiemogelijkheid ‘gezonde leefstijl’. Zelf ondernemen we acties in de fysieke inrichting van sportparken (denk aan rookvrije entrees) en er wordt op verschillende manieren zichtbaar gemaakt dat sportparken in Nijmegen rookvrij zijn.”

Sportaanbieders kunnen via de gemeente en de website van de Rookvrije Generatie aanspraak maken op persoonlijk en herkenbaar communicatiemateriaal waarmee op de sportlocaties geen enkele ruimte voor twijfel is: deze accommodatie is rookvrij! “Door ons georganiseerde sportactiviteiten en -evenementen maken we eveneens rookvrij. Er mag alleen buiten het zicht van deelnemers gerookt worden, maar liever helemaal niet meer. In onze subsidiebeschikking voor sportactiviteiten/evenementen is

“In de praktijk bleken juist de positieve reacties de overhand te hebben”

het ook een advies dat we voorleggen: organiseer activiteiten/evenementen zo veel als mogelijk rookvrij. We hebben de subsidiemogelijkheid ‘gezonde leefstijl’ ingevoerd om ambities voor een rookvrije sportvereniging mogelijk te maken.”

Rookvrije sport in Hellendoorn

In de gemeente Hellendoorn zetten sportverenigingen vol in op rookvrij sporten. Vier sportverenigingen zijn inmiddels geheel rookvrij, alle overige verenigingen hebben afspraken over roken als er jeugd aanwezig is. Vanaf het seizoen 2019/2020 zijn alle sportterreinen in de gemeente volledig rookvrij.

Dennis op den Dries, wethouder sport van de gemeente Hellendoorn, noemt het voor goede gezondheid belangrijk dat mensen niet roken, en er nog liever helemaal niet aan beginnen. “Om die reden zetten we ons in voor rookvrije sportterreinen. We willen kinderen beschermen, zodat ze niet beginnen met roken. Acht op de tien kinderen zijn lid van een sportvereniging, dus via de sport kunnen we veel jeugd bereiken. Daarbij sport je voor je gezondheid, daar horen sigaretten gewoon niet bij”, zegt hij.

Voetbalvereniging Hulzense Boys nam eind 2016 contact met de gemeente op voor een nieuwe overkapping voor rokers. “Tijdens het gesprek hierover bleek al snel dat we beide voorstander waren van een rookvrij sportpark. Met dat gegeven is de club voortvarend aan de slag gegaan. Inmiddels is het terrein helemaal rookvrij. We zijn ook de andere gebruikers van gemeentelijke sportparken gaan benaderen over rookvrij sporten. We zijn, in afwachting van concreet beleid, gewoon begonnen.”

“Je sport voor je gezondheid, daar horen sigaretten gewoon niet bij”

Voor sportverenigingen organiseerde de gemeente Hellendoorn bijeenkomsten waarin de urgentie en mogelijke aanpak van rookvrije sport werden uitgelegd. Hierbij waren ook vertegenwoordigers van de Hartstichting en GGD Twente aanwezig. “Verenigingen hadden in het begin wat angst voor weerstand van de leden. In de praktijk bleken juist de positieve reacties de overhand te hebben.”

Hellendoorn is ambitieus: vanaf het seizoen 2019/2020 zijn alle gemeentelijke sportterreinen volledig rookvrij. Rookvrij wordt vastgelegd in de gebruiksvoorwaarden van sportaccommodaties. Die bindende voorwaarde geeft de clubs een steun in de rug bij eventuele discussies met bezoekers. Rookvrije sport werd opgenomen in het uitvoeringsprogramma van de kadernota publieke gezondheid en in het collegeprogramma. Verenigingen bepalen zelf wat voor hun club de beste aanpak is, de gemeente biedt ondersteuning via bijeenkomsten, voorlichtingsmateriaal en berichtgeving in de media. Waar nodig wordt met betrokkenen een maatwerkplan van aanpak gemaakt. “Door de positieve boodschap is het inmiddels breed geaccepteerd om niet te roken in de buurt van kinderen. We willen dan ook niet gaan handhaven vanuit de gemeente, we vertrouwen erop dat mensen elkaar onderling aanspreken.”

Mara van Dooremaal, projectleider rookvrije sport Hartstichting

- op dit moment zijn er in totaal meer dan 650 buitensportverenigingen met een deels of geheel rookvrije afspraak;
- sommige verenigingen kiezen voor het invoeren van een geheel rookvrij sportterrein. Andere gaan voor een stapsgewijze aanpak, te beginnen met een deels rookvrij sportterrein;
- een deels rookvrije afspraak is bijvoorbeeld: rookvrij tijdens trainingen en wedstrijden van de jeugd of rookvrij met uitzondering van een aangewezen rookplek uit het zicht;
- rookvrije verenigingen vind je vooral bij de buitensporten waarin veel jeugd actief is: voetbal, hockey, korfbal, tennis en atletiek;
- de bonden KNVB, KNHB, KNKV, KNLTB, Atletiekunie en NTTB (en sportkoepel NOC*NSF) zijn ook partner van de beweging Op weg naar een Rookvrije Generatie.

Op den Dries noemt de voorbeelden van de Hulzense Boys en de rookvrije gemeentelijke binnensportaccommodaties aanjagers. “Campagnes en materialen van de Rookvrije Generatie en de GGD hielpen mee om het draagvlak te vergroten. Bij de start van dit sportseizoen hebben we daarnaast in een grote advertentie de positieve ervaringen van de clubs laten zien. We proberen ook ambassadeur te zijn buiten onze gemeente en draagvlak te vinden in heel Twente. Want er komen natuurlijk wekelijks bezoekers van andere gemeenten op onze parken. Het is gelukt om rookvrije accommodaties op te nemen in de gezamenlijke Twentse sportvisie van alle Twentse gemeenten.”

Uitdagingen kent de gemeente Hellendoorn wel degelijk, bijvoorbeeld over rookvrij zijn op zondag, als senioren sporten. En hoe ga je om met rokende vrijwilligers, die zich al jaren inzetten voor de club? Op den Dries weet dat de transitie naar rookvrij een proces is. “Dat gaat niet van vandaag op morgen, het heeft tijd nodig. September 2019 zijn al onze sportterreinen rookvrij. Waar we dan de focus op leggen? Het zullen in ieder geval plekken zijn waar veel kinderen komen, zoals onderwijsinstellingen en speeltuinen. Ook zou het goed zijn als de gebouwen van de gemeente rookvrij zijn, met een rookvrije zone eromheen.”

Tips

Voor andere gemeenten die zich willen gaan inzetten voor het realiseren van rookvrije sportterreinen heeft Op den Dries de volgende tips:

- spreek eerst je ambitie uit en ga dan de gesprekken aan;
- zorg dat je een positief voorbeeld kunt stellen, zoals een eerste rookvrije club. Deze club kan optreden als ambassadeur;
- vraag clubs om gezamenlijk naar buiten te treden met de ambitie om rookvrij te worden. Dit vergroot het draagvlak onder leden en bezoekers;
- kies voor de positieve benadering van de Rookvrije Generatie, in plaats van te zeggen wat er niet mag; benoem rookvrij en niet het rookverbod;
- maak gebruik van de bestaande informatie en materialen;
- geef zelf het goede voorbeeld;
- kom tot een gezamenlijke ambitie, niet verder dan twee jaar vooruit;
- geef clubs de ruimte om het op hun eigen manier te doen.

Brede gemeentelijke aanpak voor een Rookvrije Generatie

Hoe de strategie ook luidt, gemeenten vinden hulp via het platform van de Rookvrije Generatie. Zowel inspiratie voor een speci-

fieke aanpak voor rookvrije sportterreinen als over een bredere aanpak voor het realiseren van een Rookvrije Generatie. Waaronder advies over een passende aanpak, over communicatie en over samenwerking op lokaal niveau. Gemeenten (en ook sportclubs) vinden via www.rookvrijegeneratie.nl gratis campagnemateriaal, een stappenplan, toolkits en tips.

Dé methode om elke gemeente rookvrij te maken bestaat niet. “Er gebeurt in Nederland al wel veel, op heel verschillende manieren”, weet Bart de Wolf, coördinator lokale aanpak van KWF Kankerbestrijding. Venlo bijvoorbeeld heeft de Rookvrije Generatie tot speerpunt van de gezondheidsnota gemaakt, waarbij in samenwerking met de GGD afspraken werden gemaakt voor rookvrije scholen, speelplaatsen en sportterreinen. Voor de uitwerking van dit speerpunt zie je een beleidsmatige aanpak, waarbij een werkgroep een plan van aanpak

maakt en ambtenaren en ook partners in sport gelijk meewerken. Zo’n brede aanpak, waarbij de sport later invoegt, is een weg die vaak gekozen wordt. Ook in Nijmegen bijvoorbeeld, waar het thema rookvrij in samenwerking met Radboudumc, GGD Gelderland-Zuid, de Radboud Universiteit en IrisZorg werd opgepakt via het opstellen van een uitvoeringsnotitie. Er zijn ook voorbeelden waarbij de beweging gemeentegrenzen passeert, zoals in de Gooi en Vechtstreek. Daar wordt door negen gemeenten en partners uit de sport, de zorg en het onderwijs samengewerkt.”

Hoe je als gemeente de ambities voor de Rookvrije Generatie ook aanvliegt, één ding werkt niet volgens De Wolf: “Leg afspraken over roken niet op, maar ga liever in gesprek met elkaar. Stimuleer als gemeente, faciliteer en probeer desnoods via een lichte regierol duidelijk te maken hoe belangrijk rookvrij is. Wat kan helpen is duiding op

basis van data. De strategie van deze campagne is gebaseerd op onderzoek van het Trimbos-instituut uit 2016 over de Rookvrije Generatie bij gemeenten (*De Rookvrije Generatie als kans voor gemeenten*). Belangrijke conclusie: een Rookvrije Generatie is een generatie met potentie. Dát is uiteindelijk toch wat gemeenten zich wensen.”

Er is nog wel actie nodig, want 50 van de 388 gemeenten hanteren een actief rookbeleid. “Daar is nog een wereld te winnen, maar dat kan al met geringe inspanning”, volgens De Wolf. “Rookbeleid past heel goed binnen de activatie van gezondheidsbeleid. De Rookvrije Generatie vraagt nauwelijks kosten, kent geen drempels. Advies en ondersteuning is er volop, vanuit de alliantie van het Longfonds, de Hartstichting en KWF Kankerbestrijding.”

Kijk op www.rookvrijegeneratie.nl voor nog meer voorbeelden van de aanpak bij collega-gemeenten! ◀

“Leg afspraken over roken niet op, maar ga liever in gesprek met elkaar”

Rookvrij.nl

Via het nieuwe platform rookvrij.nl kan het Nederlandse publiek aangeven welke speelplekken, sportvelden of schoolpleinen in de buurt rookvrij moeten worden. Na het tekenen kunnen familie of vrienden uitgenodigd worden om óók te tekenen. Hoe meer digitale ‘handtekeningen’, hoe makkelijker het wordt om bestuurders te overtuigen van een rookvrij beleid. Betrokkenen zien met deze online actie precies waar in de regio behoefte is aan rookvrije omgevingen voor kinderen.